

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Investidura com a Doctor "Honoris
Causa" per la Universitat de València a
Joan Veny i Clar

Discurs d'acceptació

València, 25 maig de 2008

Lectio pronunciada pel Dr. Joan Veny i Clar
La varietat valenciana: identitat i projecció exterior

Magnífic Sr. Rector, autoritats, col·legues, amigues i amics,

Sabem que el llenguatge coneix moltes possibilitats. Però en ocasions com aquesta em trobe bloquejat per l'emoció de rebre, a través d'aquest nomenament, el privilegi de formar part, a títol honorífic, del claustre de professors d'aquesta insigne Universitat de València. Com per a l'autor del vostre Curial, "la ploma [...] torna roja e vergonyosa en la mia mà" (II, 176). Em sent el més feliç dels humans. Primerament, per venir aquesta distinció de la vostra Alma Mater, on compte amb excel·lents col·legues que, a més d'honorar-me amb la seva amistat, enriqueixen amb les seves obres i els seus diàlegs la meua formació de lingüista; segonament, perquè s'ha valorat l'estudi de la nostra llengua, una i vària, parlada de Salses a Guardamar i de Fraga a l'Alguer, enriquida d'accents i colors diferents, a la qual he dedicat tota la meua vida. Una gratitud immensa pel vostre gest gràvid de generositat. Puc dir amb sor Isabel de Villena "lo cor meu per estrem de goig és així regalat com cera", és a dir, el meu cor és fos de goig, sublimat de satisfacció, deixatat de tendresa.

Vaig recórrer, quaranta anys enrere, les vostres contrades meridionals, conversant amb els vostres llauradors, menestrals i mariners per recollir de la seva boca el tresor lingüístic heretat de generacions enrere. Sempre vaig trobar una acollida càlida i cordial, malgrat les denses sessions de milers de preguntes sobre el seu microcosmos, suportades amb paciència, i les respostes que eren exponents d'una saviesa natural, saturada d'experiència, que provocaven la meua constant admiració, seguida d'un enamorament per les paraules (*filòleg* vol dir això: amador de les paraules) que brotaven dels seus llavis i que mostraven sigui la seva impressionant força creadora, sigui l'òxid venerable dels segles. Em plau haver contribuït a salvar alguns mots del silenci i també d'haver desentranyat l'origen d'altres. I bé, aquesta primavera de l'hivern, passejant pels carrers del meu barri, entre la nuditat foliar de mèlies i troanes i la fosca altivesa de les casuarines, rumiava de què podia parlar-vos. En atenció a la universitat amfitriona de qui rep tan gran honorança i al seu àmbit lingüístic, he pensat que tindria sentit entretenir-vos sobre aspectes diversos del

valencià, la seva originalitat, la relació amb altres varietats, la seva expansió interna i externa, el contacte amb altres llengües. No se vos escapa la consideració del tema proposat sota una perspectiva geolingüística, una deformació professional. Em basaré en dades de l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* i de l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, segons l'elaboració per al valencià feta per Garcia Perales. I diré, com deien els glosadors menorquins en encetar les seves actuacions, "Déu me do sabiduria / per poder-me explicar...".

La primera observació que es desprèn d'una ullada sobre la varietat valenciana és l'abundor d'arcaïsmes. Si dieu *llonganissa* per al conegut embotit és perquè a Lucània es feia una *LUCANICA, esdevingut *LUCANICIA transformat en LONGANICIA per atracció semàntica de LONGUS, perquè l'embotit en qüestió es distingia per la seva forma allargassada; per metàtesi es va canviar en *llangonissa*: si tenim en compte que aquesta variant, dins tot el domini lingüístic, coneix 119 ocurrences enfront de sols 36 de *llonganissa* i que aquesta forma més etimològica és l'única acceptada per la normativa fabriana, malgrat la preferència que la lexicografia tradicional donava a *llangonissa*, des de Torra (1640) a Fiter (1913), haurem d'atenuar l'acusació de centralista imputada sovint al gran codificador. Aquest tarannà conservador d'antigues solucions es reproduïx en altres casos com *purna* 'espurna', fidel al llatí PURNA; *venema* 'verema' (< llat. vg. VINDEMA); *guareit* 'guaret' (< llat. VERVACTU), amb el diftong arcaic petrificat; *flaüta* 'flauta', que manté l'inicial impuls onomatopèic; *raïl* (ant. *raiu*) 'arrel', amb la *i* arrapada als seus orígens (< llat. RADICE); o el predominant i etimològic *juliol* (< llat. JULIOLU) per *jurjol*. Una conclusió respecte a aquest apartat: les àrees de colonització, com la valenciana, retenen elements antics que han viscut en l'àrea exportadora, com si aquells, traslladats a nous territoris, hi trobessin nova llavor per a continuar una vida esponerosa i més dilatada.

Però el que ens ensenya la dialectologia és que aquesta tendència conservadora no és absoluta, sinó que sovint es dona en convivència amb la forma innovada. Així, *hui* (*huí*, *güí*), un altre exemple d'arcaïsmes, coneix també la variant (*a*)*vui* en terres del nord valencià donant-se la mà amb la solució de més enllà de la Sènia; igualment, *coa* (< llat. CODA), forma antiga que trobem en Curial, Tirant, Spill, però també en Lull i escriptors del Principat, conviu geogràficament amb *cua*, fins i tot en una mateixa població, resultat d'un tancament de la *o* en posició de hiat (com *goa* > *gúa* 'mesura

d'amidament de les embarcacions'). Una altra deducció: els canvis fonètics es realitzen lentament i sovint la llengua històrica testifica aquests graus de convivència.

I tanmateix les forces de retenció no són exclusives del valencià, sinó que altres àrees mostren aquesta tendència, i això fa que uneixin les seves solucions enfront de les del català central: és el cas del rossellonès que, per ser àrea lateral, com el valencià, presenta unitats coincidents, com *eixir* o *eix* enfront de *sortir* o *fusell* de l'àrea central (Veny 1978:57-61). I encara el paral·lelisme s'estén al balear, àrea isolada, amb el qual el valencià tendeix un pont d'unió en fonètica (*espatla*, *fon[t]*) i sobretot en lèxic, trufat de formes com *torcar* 'eixugar', *arena* 'sorra', *poal* 'galleda', *llambroix* 'botavant', *faldetes* 'faldilles', *fadrí* 'solter', *bres bressol*, *coa* 'cua' 190, *soll* 'cort de porcs' 550, *comare* 'llevadora' 646, etc., formes que a l'edat mitjana eren generals a tot el domini i avui han estat drenades a zones perifèriques.

Un cas a part, pel que fa al balear, és l'eivissenc, que presenta un nombre alt de concomitàncies amb el valencià, que no es troben a la resta de les Balears i que no són resultat d'estadis residuals del català antic sinó d'una influència valenciana realitzada al llarg dels segles, com ja va esbossar Marià Villangómez i vaig ampliar després. Efectivament, a l'illa Blanca sentireu "dacsà" i no "blat de les Índies", "paloma" i no "papallona", "aliacrà" i no "fel sofregida" (deformació de "fel sobreixida"), "madeixa" i no "troca", "emprar" i no "manllevar", "bellota" i no "aglà", "Vicent" i no "Vicenç", fins a arribar a una setantena d'unitats diferents de les mallorquines esmentades i que són imputables a les relacions contínues amb les terres valencianes. A més, els documents antics, almenys des del s. XVI, també són farcits d'altres valencianismes no socialitzats, no arribats fins avui (*vesprada* 'tarda', *debadés* 'gratuïtament', *relonge* 'rellotge', *guarix* 'guareix', *ad aquell*, *Madalena* 'Magdalena', *retor* 'rector', etc.) probablement atribuïbles als escriptors (Veny 1999: 102-106). Efectivament, durant els segles XVI, XVII i XVIII va ser freqüent la presència a l'illa de funcionaris, menestrals, militars, clergues, constructors, així com l'activitat de pescadors en aigües d'Eivissa i un intens comerç d'aquesta amb els ports de la costa valenciana (Borriana, Benidorm, Vinaròs, València, Dénia, Altea, Alacant, Santa Pola) (Veny 1999: 102-103).

Però, per què es parla aquesta varietat al País Valencià? La història i la lingüística han demostrat que és resultat d'una transferència del català del Principat. La comparació de formes valencianes i de la resta del domini lingüístic confirma aquesta

unitat que contrasta amb les diferències que ofereixen el castellà i l'occità: pertot es diu *peu* enfront del cast. *pie* i l'occ. *pè*; *dit* (cast. *dedo*, occ. *dèt*); *mà* (cast. *mano*, occ. *man*); *deu* (cast. *diez*, occ. *dètz*); *poc* (cast. *poco*, occ. *pauc*); *pluja* (cast. *lluvia*, occ. *plueja*); *ull* (cast. *ojo*, occ. *uèlh*); etc. Les afinitats són més fortes encara amb el català nord-occidental, d'on procedia una part important dels colonitzadors: el color occidental es percep en la claredat del vocalisme i en mots com *birbar* 'eixarcolar', *espill* 'mirall', *amprar* 'manllevar', *jòneg* 'vedell, vedellet', *(a)pegar* 'encomanar', *timó* 'farigola', *gronsa* 'tremuja', etc. Per contra, el substrat mossàrab, avui dit *romandalusí*, s'ha revelat inexistent, després d'estudis seriosos com els de Carme Barceló, G. Colón; present, en tot cas, en toponímia. Fonamentar la personalitat del valencià en unes bases tan fràgils, tan evanescents com el pretès mossarabisme, la capa romànica de parlars anteriors a la invasió musulmana, és una hipòtesi avui totalment desprestigiada. En canvi, un estudi aprofundit dels suposats mossarabismes fa evident la seva atribució a recialles de la colonització aragonesa en terres valencianes i el continuat aveïnament de gent d'aquella procedència a l'àrea predominantment de parla catalana que, segons les comarques, oscil·lava entre un 20 i un 50 % i que va ser absorbida per la majoria catalanoparlant, no sense deixar alguns supervivents: *corbo* 'cistella', *gemecar* 'gemegar', *lloma* 'serrat', *colmena* 'buc d'abelles', *lapo* 'galtada, escopinada', *mortitxol* 'albat', *assagador* 'carrerada', *llanda* 'llauna', *grill cantador* 'grill' (enfront de *grill* 'llagost'), *sisquera* 'tant de bo', etc., com han demostrat Colón, Casanova, Josep Martines i jo mateix (Veny 2006: 131-143). Em plau ara afegir-hi *villabarquí* (*villamarquí*) 'filaberquí, classe de trepant', mot d'origen neerlandès, passat al fr. *virebrequin* (*vilebrequin*) i d'aquí a l'occ. *biro-brequí*, *bireberquin*, acomodats en aragonès en *billabarquín*, *billamarquín*, que és la mare del val. *villabarquí*, *villamarquí*, amb un primer component, *villa* (*billa*) que no respon a les característiques fonètiques del derivat del llat. *VILLA*, que en català és *vila*, i no **villa* (Veny 2008).

Però a aquest contacte històric va succeir-ne un altre, el del castellà, que s'inicia el s. XV amb la cort de Germana de Foix, a un nivell minoritari de persones cultivades, s'accentua després amb la predicació, el conreu literari, el teatre bilingüe, el prestigi de nuclis socials castellanitzats o la immigració d'aragonesos assimilats al castellà. El valencià esdevé aleshores un territori lingüístic de contrastos: els més rancis arcaïsmes, (*brial*, *fenoll*, *oldre*, *colp*, etc.) conviuen amb els més sorprenents

castellanismes, a voltes amb matisacions semàntiques; hem vist el cas de *coa/cua*, al qual s'ha d'afegir *rabo*, aplicat a una extremitat pilosa enfront dels primers, dits d'una extremitat carnosa (d'un peix, per exemple). Mots com *entonces* o *làbios* s'installe en els vostres parlars; el darrer, *làbios*, en convivència amb *morros*, com a Mallorca, sovint sense connotació pejorativa, i *entonces* que tenia el substitut genuí *llavors* (i *cellavors*). J. Nebot (1887) ja cita aquestes paraules, entre d'altres, com les que s'havien de “*admitir como buenas y legítimamente valencianas*” i que “*ya es muy difícil si no imposible desterrarlas*” (ap. Rafanell 1988: 88). S'equivocava el pseudogramàtic, ja que la llengua formal ha proscrit aquestes formes espúries perquè atempten contra la seva naturalesa i dignitat.

Potser a causa d'un cert bilingüisme (o diglòssia) han tingut lloc en valencià adaptacions espontànies dels castellanismes *barato* i *regalo*, convertits en *barat* i *regal*, respectivament; mentre que, fora del valencià, *barato* i *regalo* formen part de la parla col·loquial i només les corregeix l'escola o el contacte amb la normativa (Veny 1978: 203). Aquell tractament espontani entre els parlants d'aquesta comunitat va adquirir un caràcter quasi grotesc en algun lexicògraf, com Carles Ros, en adaptar els cast. *charco* i *acebuche* en *jarch* (pron. *txarc*) i *acebùig* (Veny 2006: 32). És ben cert que els excessos, també en lingüística, són perjudicials. L'alternativa de llengües, encara que fos practicada per una part de la població (a la província de Castelló només el 25 % estava alfabetitzat), afavoria l'establiment de correspondències castellà = valencià a partir d'un patró, amb resultats interessants per a la lingüística general. Així, sobre la base de l'equivalència cast. *de[X]ar* = val. *de[S]ar* s'han pogut formar en valencià variants com *navaixa*, *antoixos*, *moixarra*, *eixèrcit* a partir dels corresponents mots castellans *navaja*, *antojos*, *mojarra*, *ejército*. I des de l'altre model d'equivalència cast. *án[X]el* = val. *àn[dZ]el*, s'han generat formes com *navatja*, *orutjo*, *tratge*, *semetjar*, etc. (ensordits en apitxat en *navatxa*, *orutxo*, etc.), rèpliques dels respectius cast. *navaja*, *orujo*, *traje*, *semejar*, etc. (Veny 2006: 61-76)

Entre els parlants monolingües, en canvi, era freqüent el que he anomenat *queada*, és a dir, l'adaptació del fonema [X] segons el punt d'articulació: cast. [X] = val. [k]; en les enquestes de l'ALDC hem recollit casos com *anquines*, *canquillons* (*carquillons*, *trenquillons*), *bandeca* (*mandeca*), *refaco*, *canaros* (< *geranios*). Avui, amb una àmplia alfabetització i un augment del bilingüisme, el fenomen ha estat drenat a un ús estrictament irònic: es pot parlar d'un “canal *requional*”, d'un “*quefe* de RTVE” o

d'”Aleco Vidal Cuadras”, evidentment en un to no gens laudatori. Una altra possibilitat ha estat la ultracorrecció responsable d'articulacions com *male[X]ons* ‘malecons’, *[X]imono* ‘quimono’ o *re[X]eno* ‘requeno’ (Veny 2006: 33-60).

Veurem ara casos d'expansió d'elements lingüístics valencians a l'interior de l'àrea pròpia, als altres dialectes i, finalment, a l'exterior del domini. En el primer cas es troba l'adjectiu *valencià*, que ha saltat la frontera autonòmica per a designar un objecte específic de cultura material: es tracta de la *destral valenciana* o de productes gastronòmics tan saborosos com la *fideuada* o l'*arròs a la valenciana*, precedent aquest del nom de la victoriosa i succulenta *paella*; més curiós és el sintagma *cosí valencià* ‘cosí segon, fill de cosí’, probablement per la llunyania parental comparada amb la geogràfica; tornant a la gastronomia, la llonganissa preparada a Tàrbena a l'estil mallorquí, com a conseqüència de la colonització insular del s. XVII, ha arribat a Castelló amb el nom de *tàrmena* (recordem el cas semblant de *llonganissa* a partir de la comarca de Lucània, productora d'aquest embotit).

Pel que fa a la llengua estàndard, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, on els membres valencians tenen un pes específic decisiu, ha incorporat al Diccionari normatiu centenars de mots; Fabra ja ho havia fet tímidament (*atzucac*, *torcar*), però després la SF n'ha augmentat el nombre (*alficòs*, *raïl*, *recialles*, etc.), que estan a la disposició dels usuaris de tot el domini: els denotatius (*alficòs*, *pebrella*) són necessaris i únics per a l'expressió dels respectius referents; els altres són alternatives als valencianoparlants o valencianoescrivents: els més adherits a la seva varietat poden usar *raïl*, *fadrí*, *pigota*, etc.; però per a un públic més ampli poden recórrer a *arrel*, *solter*, *verola*, etc. Però sempre hauria de quedar clara la distinció entre llengua parlada i llengua escrita o formal: la primera té un grau molt alt de permissivitat, on caben escapçaments fonètics, formes vulgars i algun estrangerisme, segons variació de registres; l'escrita, la formal, en canvi, és més unitària, més selectiva, més solidària; a mesura que pugem la piràmide de la llengua, ens acostem més a solucions compartides que faciliten la intercomprensió i la participació còmoda en un projecte comú que ens fa més grans i més fidels a les nostres arrels i a la nostra tradició literària, on es donen la mà Ausiàs March, Ramon Llull i Jacint Verdaguer.

Però no manca la transmissió d'elements valencians cap a altres llengües, com el castellà i l'occità. Permeteu-me uns exemples. Fa temps, el 1923, Francesc de B. Moll va demostrar que el cast. *panoli* ‘(persona) boba o simple’ (Seco) ve de *pa en oli* a

partir de la idea de bondat absoluta inherent al mot *pa* estesa per metàfora a la persona massa bona, sens malícia, un beneitó (Veny 2007: 34). El *valencí* (o *balencí*) de terres extremes meridionals és un raïm sobretot de taula el nom del qual, amb el referent, basat en el gentilici aràbic, és ben conegut a Andalusia, Múrcia i França (Favà 2001: 367-368); igualment, el *carló*, reducció de Benicarló, s'ha expandit a Andalusia i l'Argentina; el *palop*, originat en el topònim *Polop*, ha arribat fins a Sardenya (Favà 245-250); i el *murvedre*, fill del topònim saguntí, s'eixampla fins a Provença, on és conegut des del s. XVI (Veny 1991:64; Favà 2001: 245-250, 223-225)

No podem oblidar, dins aquesta línia, el paper de pont exercit pel valencià de cara a la propagació de certs ictiònims cap a la costa murciana i andalusa. Ens ocuparem de *garneu* i *xanguet*. El primer és d'origen occità, format sobre el llat. GRUNNIRE més el sufix *-ard* (< germ. HARD), és a dir, *gronard* 'grunyidor', pel soroll que emet quan és pujat a la barca. Passat a la costa del Rosselló i el Principat amb el canvi a *garneu* (on ha pres el sentit figurat de 'astut, murri'), va baixar pel litoral valencià fins aplegar a Andalusia (*garneo*) (Veny 1992), on també va arribar el genovesisme *xanguet* (< *xanc* 'blanc' + un sufix diminutiu per la petita dimensió del peix), transitant per la costa oriental i convertit en *chanquete*, avui nom emblemàtic de la ciutat de Màlaga.

Que el valencià presenta característiques pròpies dins el gran conjunt català és un fet evident. Però aquelles són diluïdes dins una palmària unitat. Així, si tenim en compte el lèxic bàsic i disponible de tota la llengua històrica, sols un 5-6 % ofereix diferències, a voltes simplement formals, imputables a la seva situació lateral, l'herència diversa rebuda de Catalunya, el contacte de llengües i la creativitat interna. En morfologia crida l'atenció dels externs la coincidència de les persones 1 i 3 del present d'indicatiu de l'auxiliar *haver*: *ha vingut* pot significar 'jo he vingut' i 'ell ha vingut' i és resultat d'una regularització analògica a partir de les altres persones del paradigma de present (*has, ha, ham, hau, han vingut*), fenomen que és una excepció a la força antihomonimitzadora tan ardidament defensada per J. Gilliéron, J. Orr i A. Griera (Veny 2005); d'altra banda, el sufix *-ada*, tan productiu, ofereix unitats desconegudes a la resta de la llengua, com *navada* 'aiguavés, vessant', aplicada de primer a la coberta de les naus dels temples, *sitiada* 'lloc de sitis o bucs d'abella' o *noviada* 'menjada de noces'. Sempre m'ha fascinat l'ús emfàtic de *mateix* posposat a pronoms i adverbis però en forma femenina invariable: *ell mateixa, ells mateixa, així mateixa, hui mateixa*; una manifestació gramatical feminista realitzada des de segles

enrere i que, com a pionera, mereix salves d'honor. En lèxic sobta a un observador de fora el mot *blanca* 'garsa' (per què el blanc si el negre participa igualment del color del seu plomatge?) o la *pallola* 'xarampió', mot relacionat amb *palla* potser pel costum, registrat en altres països, de tancar les fissures de portes i finestres perquè no entrés el vent (potser la llum en el nostre cas) que podria molestar el pacient (Cortelazzo 1969: 237). Encara la cultura popular brinda casos diferenciats de la resta del domini lingüístic: les taquetes blanques –o leuconíquia– que ixen –o eixien– a les ungles no són interpretades aquí com a mentides dites especialment pels infants (una obsoleta eina pacífica de correcció moral), sinó com a senyal de futurs regals, de riquesa o d'amor (ALDC I, m. 110 i Veny 1999). Recialles decadents d'antigues creences davant fenòmens estranys o singulars.

Finalment, no puc amagar la meua passió per l'etimologia, per trobar l'origen d'un mot, d'endinsar-me en la seva entranya i resseguir els avatars de la seva forma i contingut. I així, em plau de dir-vos que, pouant en el vostre fons valencià, m'ha procurat una fruïció indícible pervenir als ètims del *randell* de molesta picada, de la *merita* planyívola, de les dolces *melenquines*, del *pastril* de remotes ressonàncies clàssiques, de la *baila* pigallada o del *jular* o joglar del mar. I encara, en aquest terreny, voldria obsequiar-vos amb una nova proposta. Es tracta del nom d'un pardal de les vostres terres, el *sisó* (*Tetrax tetrax*), del qual Coromines afirma que seria una extensió de *sisó* 'moneda de sis diners' pel fet que un document de 1369 deia que un *sisó* valia sis diners i el mot s'hauria estès al castellà i al portuguès. Tanmateix, formes congèneres dels dialectes septentrionals d'Itàlia, com *zzisòn*, *tsizówn*, ant. *cison* (LEI), invaliden aquella interpretació i ens acosten a un derivat del llatí. CAESIUS 'color gris verd', més el sufix -ONE, és a dir, *CAESIONE, *CEISONE que explicaria el port. ant. *cison* i el cast. ant. *seisón*, sense necessitat de recórrer a una afalagadora però improcedent expansió del català cap a l'interior de la península. Les etimologies no es busquen, es troben. I és evident que la lingüística romànica hi ajuda.

Al llarg de tot el que precedeix, queda clar que les paraules no són paret, frontera, sinó pont, diàleg, companyia. I la unitat no està renyida amb la varietat. Potser són escaients uns versos de Verdaguer, variant del seu poema "Barcelona a Montpeller", que em plau recordar: "Mallorquins i valencians, / monpelerins, [catalans], / aucells tots de ma niuada. / restau quiscun en son niu, / no perdeu lo parentiu, no deslligueu ma abraçada", on bateguen tres missatges, el reconeixement de la personalitat valenciana

(“restau quiscun en son niu”), de l'estreta comunitat lingüística (“no perdeu lo parentiu”) i de la necessària confraternitat (“no deslligueu ma abraçada”) (Veny 2006: 44-45).

No voldria concloure aquesta intervenció sense un breu capítol de gràcies. Primerament, als qui van sembrar i fer créixer la inquietud i l'amor per la nostra llengua a través d'un mestratge directe (Badia, Bastardas) o de la seva obra (Moll, Coromines, Sanchis Guarner); després, al departament de Filologia Catalana, encapçalat pels meus padrins, Emili Casanova i Antoni Ferrando; i a la Universitat de València, pel vostre gest generós. Portaré el vostre nom tatuat a les ales del meu cor, en perpetu regraciament. No sé si mereixo el títol de Doctor *Honoris Causa* que acabeu d'atorgar-me, potser sí el de Doctor *Laboris Causa*, com diria Francesc de B. Moll, per la faena feta, i per això, mentre Déu em presti vida, com diria l'autor del vostre Curial, restaré al vostre servici, a peu d'obra, obert al vostre manar, cultivant amb amor i passió el nostre jardí de la llengua. Moltes gràcies!

BIBLIOGRAFIA

- ALDC = J. Veny – Lídia Pons, *Atles Lingüístic del Domini Català, I. Introducció. 1. El cos humà. Malalties*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001.
- Cortelazzo, Manlio (1969): *Avviamento critico allo studio della dialettologia italiana, I. Problemi e metodi*, Pisa: Pacini.
- Curial = *Curial e Güelfa*, a cura de Ramon Aramon i Serra, 3 vol., Barcelona: Barcino.
- DCVB = Antoni M. Alcover – Francesc de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vol., Palma de Mallorca, 1930-1962.
- DECat = Joan Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vol., Barcelona: Curial/“la Caixa”, 1980-2001.
- Favà, Xavier (2001): *Diccionari dels noms de ceps i raïms. L'ampelonímia catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Garcia Perales, Vicent-Ferran (2001): *Atlas Lingüístico de la Península Ibérica (ALPI): edición i estudi del País Valencià*, tesi doctoral, Universitat de València.
- LEI = Max Pfister – Wolfgang Schweickard, *Lessico etimologico italiano*, Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert (en curs de publicació).
- Veny, Joan (1978): *Estudis de geolingüística catalana*, Barcelona: Edicions 62.
- Veny, Joan (1991): *Mots d'ahir i mots d'avui*, Barcelona: Empúries.
- Veny, Joan (1992): “De l'occità gronau al català garneu ‘Trigla Iyra’”, *Actes del Sisè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica (Valcouver, 1990)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 61-88.
- Veny, Joan (1999a): *Aproximació al dialecte eivissenc*, Mallorca: Moll.
- Veny, Joan (1999b): “Leuconíquia i cultura popular”, *Caplletra*, 26, 27-37.
- Veny, Joan (2001): *Llengua històrica i llengua estàndard*, València: Universitat de València.

- Veny, Joan (2005): "Alguns ensenyaments de la geolingüística", dins *Els mètodes en dialectologia: continuïtat o alternativa?* I Jornada de l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia Margarit, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans [Biblioteca Filològica, LII], 155-172.
- Veny, Joan (2006): "Llengua i territori en l'obra de Verdaguer", *Anuari Verdaguer*, 14, 17-55.
- Veny, Joan (2006): *Contacte i contrast de llengües i dialectes*, València; Universitat de València.
- Veny, Joan (2007): *Escrits lingüístics mallorquins*, Mallorca: Moll.
- Veny, Joan (2008): "Le relazioni catalano-genovesi e il loro riflesso linguistico", *Una lingua del mare. Il genovese tra Liguria e Mediterraneo. I convegno internazionale di studi (Genova-Arenzano, 21-22 novembre 1998)* (en premsa).